

АРТЪР ПОРДЖИС САЙМЪН ФЛЕГ И ДЯВОЛА

Превод от английски: Саша Никифорова, 1969

chitanka.info

След няколко месеца напрегната работа по изучаването на безброй избелели ръкописи, на Саймън Флег се удаде да извика Дявола. Жената на Саймън, познавач на Средновековието, му оказва неоценима помощ. Сам той като математик не би могъл да се справи с латинския текст, усложнен с редките термини на демонологията от X век. Забележителният усет на мисиз Флег беше съвсем на място.

След предварителните схватки Саймън и Дявола седнаха на масата за сериозни преговори.

— Аз ще ви задам само един въпрос — започна Флег. — Вие трябва след двадесет и четири часа да ми отговорите. Ако не успеете, ще ми платите сто хиляди долара.

— Виж ти! — изпръхтя Дявола. — А какъв е вашият залог?

— Ако загубя, ще стана ваш роб. Но без всякакви там мъки, гибел на душата и прочие. Това би било твърде много за дреболия като сто хиляди долара.

Дявола се намръщи и задърпа сърдито опашката си. Накрая я дръпна така силно, че просто се изкриви от болка, и решително заяви:

— Много съжалявам, но аз се занимавам само с души. Роби си имам. Ако в уреченото време не успея да отговоря на вашия въпрос, вие ще получите не жалките си сто хиляди долара, а далеч по-добра сума. Освен това ви предлагам здраве и щастие до края на живота. А ако отговоря на въпроса — е, какво, последствията са ви известни. Ето всичко, което мога да ви предложа.

Той всмукна от запалената цигара и пусна кълбо дим. Настъпи напрегнато мълчание.

Саймън гледаше пред себе си, без да вижда нищо. Едри капки пот се стичаха по челото му. Той отлично разбираше какви условия може да постави Дявола.

— Включете в точката здраве и щастие и жена ми, и аз съм готов! — каза той. — Да подпишем!

— Имате здрави нерви — рече Дявола с мрачен, но одобрителен тон и измъкна от въздуха парче пергамент.

Саймън взе подадения му договор, убеди се, че всичко е в ред, и отвори джобното си ножче.

— Един момент! — спря го Дявола. — Дайте да го дезинфекцирам. — Той поднесе острието към устните си, дъхна леко и

стоманата се нажежи до огненочервено. — Ето! Сега докоснете с края на ножчето... Моля ви, вторият ред отдолу, последният е моя.

Като постави и своя подпис с богати завъртулки, Дявола потри ръце, погледна Саймън с откровено собственически поглед и каза весело:

— Хайде, задавайте въпроса си! Щом отговоря, тръгваме. Днес трябва да посетя още един клиент, а времето ми е пресметнато.

— Добре — каза Саймън. — Моят въпрос е следният: вярна ли е или не е вярна великата теорема на Ферма?

Дявола преглътна слюнката си. В първия миг неговата самоувереност се разколеба.

— Великата коя? На кого? — с глух глас попита той.

— Теоремата, която Ферма, френски математик от XVII век, уж доказал. Само че неговото доказателство не е било записано и никой не знае вярна ли е тя или не.

— Математика! — в ужас възкликна опашатият. — Вие смятате, че аз съм имал време да изучавам подобни неща? Кажете — възмутено добави той, — етично ли е да ми задавате такъв въпрос?

Лицето на Саймън беше каменно, но очите му светеха:

— А! Вие предпочитате да потичате сто и двадесет хиляди километра и да ми донесете някакъв предмет, пък бил той голям като хидростанцията Боулед-Дем — подразни той Дявола. — Времето и пространството за вас са лека работа, нали? Но за съжаление аз предпочитам моя въпрос. Той е твърде прост — успокоително добави Саймън. — Става дума за цели положителни числа.

— Какво е това положително число? — развълнува се Дявола. — И защо искате да е цяло?

— Да се изразим по-точно — рече Флег, като пропусна край ушите си въпроса. — Теоремата на Ферма твърди, че за всяко положително число n , по-голямо от 2, уравнението $x^n + y^n = z^n$ няма решение в цели положителни числа.

— А какво означава това?

— Помнете, длъжен сте да дадете отговор.

— Кой ще бъде съдия? Вие ли?

— Не — ласкаво отвърна Саймън. — Не се считам за достатъчно компетентен, въпреки че се блъскам над този въпрос вече няколко години. Ако се явите с отговора, ние ще го изпратим в някое солидно

математическо списание. Да отстъпите явно не можете — проблемът е разрешим: теоремата е или вярна, или невярна.

— Случвало ми се е да правя и по-трудни неща, драги мистър Саймън. Веднъж отлетях на далечна звезда и донесох оттам един литър неутроний само за шестнадесет...

— Знам — прекъсна го Саймън. — Вие сте майстор на подобни фокуси.

— Какви ти фокуси! — сърдито изгълча Дявола. — Имаше гигантски технически трудности. Но да не се връщаме към миналото. Отивам в библиотеката, а утре по това време...

Той изчезна.

В този момент влезе мисиз Флег.

— Пак си подслушвала на вратата! — меко я упрекна математикът.

— Естествено — със задавен глас каза тя. — И искам да зная, скъпи, действително ли е труден въпросът? Защото ако не е така... Саймън, аз съм ужасена!

— Бъди спокойна, въпросът е труден — безгрижно отвърна Саймън. — Не всички изведнъж разбират това. Виждаш ли — продължи той с тон на лектор, — всеки ще намери лесно две цели числа, сумата от квадратите на които също да дават квадрат. Например $3^2 + 4^2 = 5^2$, т.е. просто $9 + 16 = 25$. Но никой не може да намери два куба, които събрани, също да дават куб, или по-висока степен, която би дала аналогичен резултат. Очевидно те не съществуват. И все пак — тържествуващо завърши той, — до сега още никой не е доказал, че такива числа не съществуват! Сега разбра ли?

— Естествено. — Жена му винаги разбираше и най-заплетените математически положения.

След четири часа, когато двамата седяха и слушаха третата симфония на Брамс, Дявола отново се появи.

— Вече изучих основите на алгебрата, тригонометрията и планиметрията! — тържествено обяви той.

— Бързо работите! — похвали го Саймън. — Уверен съм, че сферичната, аналитичната, проективната, начертателната и неевклидовата няма да ви създадат затруднения.

Дявола застана, побледня като стара кинолента и изчезна. Мисиз Флег се изкиска.

— Скъпи мой — пошепна тя, — почвам да мисля, че ще го надхитриш!

След още шест часа нещо замириса, стаята се изпълни с дим и Дявола отново се появи. Под очите му имаше сенки. Саймън Флег прикри усмивката си.

— Минах всички геометрии — с мрачно задоволство заяви Дявола. — Сега ще е по-леко. Аз съм готов да се занимая с вашата малка главоблъсканица.

Саймън поклати глава.

— Много бързате. Изглежда не сте забелязали такива фундаментални методи като анализа на безкрайно малките, диференциалните уравнения и изчисляването на крайните разлики. Затова се иска още...

— Нима е нужно всичко това? — въздъхна Дявола.

Той седна и започна да трие с длани подпухналите си клепачи.

— Не мога да кажа със сигурност — отвърна Флег с безразличен глас. — Но хората се трудят над тази малка главоблъсканица, като опитаха всички раздели на математиката, а задачата още не е решена. Аз бих предложил...

Но Дявола не беше разположен да се вслушва в съветите му. Този път той изчезна даже без да стане от стола. И го направи твърде неелегантно.

— Струва ми се, че е изморен — забеляза мисиз Флег. — Бедният Дявол!

Впрочем в тона ѝ мъчно можеше да се долови съчувствие.

Настъпи утрото на следващия ден. На съпрузите най-подходяща се стори музиката на Бах.

— Още десет минути и ако той не се върне с решението, ние печелим — каза Саймън. — Трябва да му отдадем заслуженото. Той би могъл да завърши висшия курс за един ден, при това с отличие. И да получи диплом доктор по философия. Само че...

Раздаде се съскане. Появи се червен гъбообразен облак, от който лъхаше миризма на сярата. Пред съпрузите на килима стоеше Дявола и шумно дишаше, бълвайки кълба пара. Плещите му бяха отпуснати, очите — налети с кръв. Косматата му лапа, в която стискаше куп изписани листа, видимо трепереше. Той запрати мълчаливо на пода снопа хартия и започна яростно да го тъпче с раздвоените си копита.

— Вие спечелихте, Саймън — прошепна той, като гледаше с беззлобно уважение математика. — Даже и аз не смогнах да изуча за това кратко време математиката дотолкова, че да се справя с една тъй трудна задача. Колкото повече се задълбочавах в нея, толкова по-лошо ставаше. Нееднозначно разлагане на множители, идеални числа... О, Ваал!... Знаете ли — доверително съобщи той, — даже и най-добрите математици от другите планети — а те са далеч по-напред от вас — не са намерили още решението. Ех, един юнак на Сатурн — малко напомня гъба на кокили — решава наум частни диференциални уравнения. Но и той пропасува. — Дявола въздъхна. — Бъдете здрав!

Саймън звучно целуна жена си. Но тя с недоволна гримаса се вгледа в блуждаещия му поглед и попита:

— Драги, какво още не е наред?

— Не, няма нищо... Но, разбираш ли, аз бих искал да се запозная с работата му, да видя колко близко е стигнал до решението. Аз се блъскам над този проблем не по-малко от...

Той не успя да довърши и изумено втренчи очи: Дявола се беше озовал отново в стаята. Имаше твърде смутен вид.

— Аз забравих тук... — промълви той. — Нужни ми са... ах! — Той се наведе над разкъсаните листа и започна грижливо да ги събира и оправя. — Тази шега увлича — рече той, избягвайки погледа на Саймън. — Не можеш да се отървеш... Ако само успея да докажа една проста лема...

Като видя, че по лицето на Флег грейна жив интерес, той сведе очи, сякаш просеше извинение.

— Чуйте, професоре — промълви тихо опашатият, — аз не се съмнявам, че и вие искате да се потрудите над нея. Опитвали ли сте непрекъснатите дробни? Ферма несъмнено се е ползвал от тях и... Бъдете така добра да ни оставите насаме.

Последните думи бяха отправени към мисиз Флег. Дявола седна до Саймън и като подгъна опашката под себе си, посочи в листата, изпълнени с математически формули.

Мисиз Флег въздъхна. Угрижен и замислен, Дявола изведнъж ѝ се стори твърде познат: той почти не се отличаваше от стария професор Аткинс, колега на мъжа ѝ в университета. Двамата математици ще се задълбочат в изучаването на някаква мъчна и привлекателна задача и те...

Тя покорно излезе от стаята с кафеничето в ръка. Явно предстоеше дълга и уморителна работа. В това мисиз Флег беше уверена. Тя не напразно беше жена на известен математик.

Публикувано във вестник „Орбита“, брой 8/1969 г.
Преводът е със съкращения.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.